

STATSRÅDETS PRINCIPBESLUT OM STRATEGISKA EKOLOGISKA MÅL FÖR OFFENTLIG UPPHANDLING FRAM TILL 2035

1. Beslut

I statsrådets principbeslut om strategiska ekologiska mål för offentlig upphandling (nedan principbeslutet) är målet att styra offentliga upphandlande enheter till att på ett systematiskt och uppföljbart sätt minska de skadliga miljökonsekvenserna av upphandlade produkter, tjänster, entreprenader och informationssystem under deras hela livscykel.

Värdet av den offentliga upphandlingen är i Finland över 38 miljarder euro per år, dvs. cirka 14 procent av bruttonationalprodukten. På grund av den stora volymen har offentliga upphandlingar en särskild roll när det gäller att främja välfärden, påskynda nya innovationer och investeringar samt minska den skadliga inverkan på miljö och natur på ett sätt som är kostnadseffektivt med tanke på livscykelkostnaderna. Genom offentlig upphandling kan man också främja en ren marknad och skapa förutsägbarhet som i sin tur möjliggör investeringar, innovationer och uppkomsten av en inhemsk referensmarknad. Aktiv utveckling av den offentliga upphandlingen gör det också möjligt att påverka EU-regleringen.

Genom principbeslutet genomförs regeringsprogrammets föresatser om att den cirkulära ekonomin ska beaktas vid offentlig upphandling och användningen av innovativ upphandling främjas, samt att den nationella strategin för offentlig upphandling 2020 och dess målsättning om ekologisk hållbarhet ska främjas. Strategin verkställer programmet för verkningsfull offentlig upphandling.

De ekologiska målen i principbeslutet baserar sig på de globala miljöavtalens mål om att stoppa förlusten av biologisk mångfald, att begränsa klimatförändringen och främja klimatanpassning samt att främja EU:s mål i fråga om klimat, natur och cirkulär ekonomi och minska förbrukningen av naturresurser.

Målen stöder på det hela taget de mål som ställts i fråga om klimat, natur, avfall och cirkulär ekonomi. Målen främjar också en minskning av koldioxidfotavtrycket från offentlig upphandling och av Finlands konsumtionsrelaterade växthusgasutsläpp. De ökar produkternas livslängd och andelen återvunnet material och stärker därmed målen i programmet för cirkulär ekonomi och i green deal för cirkulär ekonomi.

2. Mål för offentlig upphandling

De ekologiska målen för offentlig upphandling fram till 2035 baserar sig på forskningsrön och gäller de kategorier av offentlig upphandling som har betydande skadliga miljökonsekvenser och som till sin volym är betydande. Om man ser till dessa kategorier ligger den största potentialen att minska skadlig miljöpåverkan i de konsekvenser som gäller klimatförändringen, förlusten av biologisk mångfald och naturresursanvändning. Målen är relativa minskningsmål, som beskriver den förändring som eftersträvas på nationellt plan i förhållande till nivån under utgångsåret.

För upphandlingskategorin, eller för de underkategorier som angetts närmare, ställs det upp ett mål i syfte att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi fram till 2035. De upphandlingskategorier som identifierats som de mest verkningsfulla är byggande, transporter och fordon, livsmedel och måltidsservice, vissa social- och hälsovårdstjänster samt informations- och kommunikationsteknik (IKT).

Avsikten är att upprätta en färdplan för de ekologiska målen för offentlig upphandling och vid offentliga upphandlingar tillämpa lösningar som främjar låga koldioxidutsläpp och cirkulär ekonomi och som minskar annan skadlig miljöpåverkan på det sätt som är bäst ur samhällsekoniskt perspektiv och som stöder

försörjningsberedskapen och regionerna. Varje upphandlande enhet fastställer själv utifrån sina strategiska riktlinjer och mål de åtgärder, praktiska metoder och kriterier som ska användas för att fullfölja upphandlingen med hjälp av marknadsdialoger.

Statens upphandlande enheter beaktar de strategiska ekologiska målen i principbeslutet fram till 2035 när de planerar upphandlingar med grund i sina egna strategiska riktlinjer. Statsrådet rekommenderar att andra offentliga upphandlande enheter iakttar målen och principerna i principbeslutet.

Den upphandlande enheten beaktar de strategiska ekologiska målen vid upphandling på så sätt att enheten bedömer att målen inte medför merkostnader under upphandlingens livscykel, och inte heller påverkar vårdresultaten eller patientsäkerheten.

Målen har ställts upp för enskilda upphandlingskategorier och är inriktade på de mest betydande skadliga miljökonsekvenserna, samtidigt som de beaktar upphandlingsmetoderna och branschens beredskap. Målet att minska koldioxidfotavtrycket till 2035 har ställts i förhållande till utgångsnivån 2019 och målet att minska det ekologiska fotavtrycket har ställts i förhållande till utgångsnivån 2022.

Målen utgör inte krav som tillämpas vid konkurrensutsättning.

De strategiska ekologiska målen är nationella mätare som följs upp genom att man gör en beräkning med stöd av Hilma-data som omfattar all offentlig upphandling, utnyttjar den informationsresurs för offentlig upphandling som är under beredning och utför sakkunnigutredningar. Med de mätare och beräkningsmetoder som står till buds följer man miljöbelastningen och hur den utvecklas på nationell nivå, men miljöprestandan hos enskilda upphandlande enheter eller upphandlingar kan inte följas.

De metoder för beräkning av fotavtryck som används i detta arbete har tagits fram för mätning och uppföljning av den offentliga upphandlingens koldioxidfotavtryck och ekologiska avtryck på nationell nivå, vilket innebär att de lämpar sig väl som mätare för uppställande och uppföljning av nationella mål och utvecklas kontinuerligt för att ge mer exakta resultat. Målen och måluppföljningen går inte in på produktspecifik nivå.

Målen för enskilda kategorier

- **Husbyggande, upphandling inom nybyggnad, inkl. verksamhet på byggarbetsplatsen** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi såväl generellt som i fråga om enskilda råvaror
- **Upphandling i samband med ombyggnad av fastigheter, inkl. verksamhet på byggarbetsplatsen** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi såväl generellt som i fråga om enskilda råvaror
- **Infrastrukturbyggande (nybyggnad och ombyggnad) inkl. verksamhet på byggarbetsplatsen** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi generellt
- **Livsmedel** för att minska koldioxidfotavtrycket och främja cirkulär ekonomi
- **Måltidsservice** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi
- **Fordon och transporttjänster enligt vilka fordon som används i tjänsterna** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi

- **IKT-utrustning** för att minska koldioxidfotavtrycket och det ekologiska fotavtrycket och främja cirkulär ekonomi
- **Datasalar och servrar** för att minska det ekologiska fotavtrycket och främja andra ekologiska mål
- **IKT-system (programvara)** för att främja andra ekologiska mål
- **Vårdförnödenheter** för att minska koldioxidfotavtrycket och främja cirkulär ekonomi och andra ekologiska mål
- **Vissa medicintekniska produkter som använder el** för att minska koldioxidfotavtrycket och främja cirkulär ekonomi och andra ekologiska mål
- **Läkemedel** för att minska koldioxidfotavtrycket och främja cirkulär ekonomi och andra ekologiska mål

3. De viktigaste åtgärderna för åren 2026-2030

Till stöd för genomförandet av de ekologiska målen inrättas en expertgrupp som består av sakkunniga från de upphandlande enheterna och ministerierna samt forskare och som har till uppgift att på nationell nivå utveckla arbetet med hållbarhetskriterier, fungera som sakkunnigpool i lagberedningen när det gäller ekologiska krav vid offentlig upphandling och fungera som aktualitetsforum (ansvarig aktör är miljöministeriet).

Verksamhetsmodellen för proaktiv marknadsdialog inleds i samarbete med Business Finland. I samband med denna proaktiva dialog berättar de upphandlande enheterna om kommande upphandlingsbehov och kartlägger marknadens förmåga att svara på behoven. En proaktiv marknadsdialog gör det möjligt för offentliga upphandlande enheter att systematiskt bereda kommande upphandlingar utifrån aktuell marknadsinformation och främja tillträdet till marknaden för företagens nya koldioxidsnåla och cirkulära lösningar (ansvarig aktör är miljöministeriet och andra ministerier).

Nationell samordning av sektors- och produktlagstiftningen om miljökrav vid offentlig upphandling inleds i samarbete mellan ministerierna och rådgivningsenheten för offentlig upphandling. Det upprätthålls en förteckning över de författningar som innehåller miljökrav för offentlig upphandling. Förteckningen inbegriper både nationella författningar och EU-rättsakter. Syftet är att öka vetskapen och främja genomförandet genom att sammanställa det huvudsakliga innehållet i gällande författningar och författningar under beredning så att de kan utnyttjas av de upphandlande enheterna i samarbete med rådgivningsenheten för offentlig upphandling (ansvarig aktör är miljöministeriet och andra ministerier).

4. Uppföljning och rapportering

För uppföljningen av målen tillsätts en uppföljningsgrupp som ska utveckla kvaliteten på Hilma-statistikföringen och metoderna för beräkning av koldioxidfotavtrycket, det ekologiska fotavtrycket och materialfotavtrycket och som därtill ska delta i beredningen av sakkunnigbedömningarna. Uppföljningsgruppen använder och vidareutvecklar befintliga system, såsom webbplatsen Granskaforvaltningen.fi, och deltar i utvecklandet av nya uppföljningsverktyg, såsom informationsresursen för offentlig upphandling och databasanalyser som baserar sig på artificiell intelligens. Arbetet utförs i regel som tjänsteuppdrag. Verktygen ska stå till förfogande för alla upphandlande enheter så att enheterna kan

följa upp de egna målen och utveckla måluppföljningen. Som ett led i verksamheten gör uppföljningsgruppen en kontinuerlig utvärdering av målen och fullföljandet av dem.

Uppföljningsgruppen utbyter som tjänsteuppdrag information med EU- och OECD-länderna i fråga om de ekologiska målen och programmen för offentlig upphandling samt deltar i samarbetsnätverk.

En mer omfattande halvtidsutvärdering ska genomföras minst en gång före målåret 2035. Då ska behovet av att uppdatera målen bedömas i samarbete med de upphandlande enheterna och branscherna. En slututvärdering genomförs 2036. Utvärderingarna består av fotavtrycksberäkningar och sakkunnigbedömningar som baserar sig på Hilma-data, och utvärderingarna inbegriper också en granskning av konsekvenserna för företag. I halvtids- och slututvärderingarna bedöms behovet av att uppdatera målen och ställa upp nya mål i ljuset av de resultat som uppnåtts. I utvärderingarna beaktas dessutom de behov av uppdatering som följer av utvecklingen av lagstiftningen. Utvärderingarna genomförs i samarbete med experter och de berörda branscherna.

De ekologiska målen för offentlig upphandling främjas inom ramen för befintliga resurser.